

УДК 338

Р. В. КАПІНОС**ІННОВАЦІЙНА ТА ІНШІ ФУНКЦІЇ КОНФЕСІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ**

У роботі проаналізовані характерні риси та функції конфесійної економіки в умовах сучасного світового господарства. Детально розглянута інноваційна функція конфесійних господарств, яка полягає як в створенні нових технологій, так і в всебічному використанні вже існуючих; соціальна функція – проявом якої є різні форми благодійності, допомоги бідним: реабілітація нарко- та алкоголезалежних; осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі; біженців; осіб без певного місця проживання; осіб, постраждалих від расової, національної, статевої або вікової дискримінації; створення нових робочих місць – це є найбільшим досягненням конфесійних господарств різних деномінацій. Виробнича функція: створення міцних, процвітаючих господарств; збереження та відродження традиційних ремесел; розвиток сільського господарства; екологічна функція: збереження екологічної чистоти сільських і міських територій, освоєних релігійними господарствами. Стратегічна функція конфесійних господарств – формування і реалізація на практиці суспільного ідеалу. Культурна функція конфесійної економіки – збереження кращих традицій слов'янської культури, спочатку сформованої на основі православних господарств церков і монастирів, збереження всіх народних культур.

Ключові слова: конфесійна економіка, конфесійні господарства, функції економіки, інноваційна функція, соціальна функція, виробнича функція, стратегічна функція, культурна функція, політична функція.

В работе проанализированы характерные черты и функции конфессиональной экономики в условиях современного мирового хозяйства. Подробно рассмотрена инновационная функция конфессиональных хозяйств, которая заключается как в создании новых технологий, так и во всестороннем использовании уже существующих; социальная функция – проявлением которой являются различные формы благотворительности, помощи бедным: реабилитация нарко- и алкоголезависимых; лиц, освободившихся из мест лишения свободы; беженцев; лиц без определенного места жительства; лиц, пострадавших от расовой, национальной, половой или возрастной дискриминации; создание новых рабочих мест – является крупнейшим достижением конфессиональных хозяйств различных деноминаций. Производственная функция: создание крепких, процветающих хозяйств; сохранение и возрождение традиционных ремесел; развитие сельского хозяйства; экологическая функция: сохранение экологической чистоты сельских и городских территорий, освоённых религиозными хозяйствами. Стратегическая функция конфессиональных хозяйств – формулировка и реализация на практике общественного идеала. Культурная функция конфессиональной экономики – сохранение лучших традиций славянской культуры, изначально сформированной на основе православных хозяйств церквей и монастырей, сохранение всех народных культур.

Ключевые слова: конфессиональная экономика, конфессиональные хозяйства, функции экономики, инновационная функция, социальная функция, производственная функция, стратегическая функция, культурная функция, политическая функция.

This paper analyzes the characteristics and functions of religious economy in the conditions of the modern world economy. Considered in detail the innovative function of faith farms, which is both in the creation of new technologies and fully utilizing existing; social function – a manifestation of which is various forms of charity, helping the poor: rehabilitation of drug and alcohol addicted people; persons released from places of deprivation of liberty; refugees; persons without certain residence; persons affected by racial, ethnic, sexual, or age discrimination; the creation of new jobs – this is the biggest achievement of faith-based farms of various denominations. Production function: create a strong, prosperous farms; the preservation and revival of traditional crafts; agricultural development; ecological function: the preservation of ecological purity of the rural and urban areas, developed religious households. The strategic function of faith farms – formulation and implementation of the social ideal. The cultural function of religious economy – the preservation of the best traditions of the Slavic culture, originally formed on the basis of farms of the Orthodox churches and monasteries, the preservation of all national cultures.

Keywords: unconventional financial and economic organizations, agroindustrial economies of confessional type, principles of activity, specificity of conceptual ideas, communality.

Вступ. У бідних країнах і країнах, які розвиваються, державні органи постійно звужують коло своїх функціональних обов'язків, що пояснюється насамперед зниженням можливостей для їх реалізації: при цьому зменшуються не тільки фінансові ресурси, а й кадри, здатні гідно вирішити найрізноманітніші державні завдання. У зв'язку з цим постійно зростає і зростатиме роль неурядових організацій як в національній, так і в світовій економіці, і системний аналіз їх функцій в економіці досить важливий для визначення тих сфер і ступеня, у якій такі організації здатні замінити немобільні і консервативне державні установи.

Аналіз актуальних досліджень. По темі статті дослідження у вітчизняній і світовій економічній літературі практично не проводилися. Перші розробки були зроблені ще А. Смітом в його основній праці «Дослідження про природу і причини багатства народів»[9]. Серед сучасних дослідників можна

назвати українського економіста Г. В. Задорожного, аграрного економіста Г. І. Шмельова, австро-американського економіста Фрідріха фон Хайєка. Взаємозв'язок господарств релігійних громад і НТП аналізували американці Макконнелл К.Р. та Брю С.Л. Значення релігійних комун і християнських землеробських господарств показує видатний економіст Чайнов О. В.[11].

Значно більше інтересу господарства релігійних організацій викликали у світовій історичній, культурній, філософській думці. Так, економіку як релігійне господарство представляє у своїй філософській дисертації Булгаков С. М. Історик Смолич І. К. досліджує господарську діяльність монастирів упродовж сотень років, історик Свенцицька І. С. дала цінне дослідження господарства перших християн, історик Редькіна О. Ю. – релігійних комун поч. XX ст.[1, 6, 10].

Мета статті. Метою статті є вивчення досвіду та

функцій конфесійної економіки, яка має унікальну здібність організувати високоєфективні, міцні, згуртовані, гнучкі, цілеспрямовані об'єднання робітників за самих несприятливих організаційних і фінансових умов [2-4].

Вклад основного матеріалу. Серед найважливіших функцій, які виконують господарства конфесійної спрямованості в сучасній економіці України і в цілому в світовій економіці, слід виділити:

1) Інноваційну. До недоліків господарства конфесійних організацій ряд дослідників відносять обмеження технічного, наукового, економічного, соціального, культурного прогресу. Дійсно, економіка моголокан і в 21 столітті не використовує комп'ютери та телебаченні, деякі індіанські господарства Південної Америки нічого не знають про хімічні волокна і атомну енергію, господарство Індії як і раніше спирається на кастову систему, менеджмент у православних монастирських господарствах майже нічим не відрізняється від строгої системи підпорядкування одному-двома ієрархам, яка існувала і п'ятсот, і тисячу років тому, професії копіюють давні зразки, і навіть прийнятий монастирськими працівниками одяг практично повністю відповідає прийнятому в старовину. На цей консерватизм як головний недолік такого господарства (названого, однак, зовсім не точно «традиційним») вказують Макконнелл і Брю. Втім, як серйозні дослідники, американські економісти не говорять про повне заперечення прогресу релігійної економікою, а лише про його «обмеження» - що цілком природно, оскільки, як правильно вказують ті ж дослідники, суспільство тут засноване на релігійному культі і шануванні культури, а не культі «новинок заради самих новинок». У той же час, сучасні Індія, Саудівська Аравія, Ватикан, які дужешвидко розвиваються, показують, що в рамках конфесійного господарства можливий нормальний економічний розвиток – так, Індія настільки перейнялася духом технічного прогресу, що випустила на ринок комп'ютери власного виробництва: вони здатні виконувати лише найпростіші функції, але користуються величезним попитом за ціною в середньому 100 доларів.

Ще в давнину християнські монастирі прославилися унікальними технологіями, які були введені в сільському господарстві, при виробництві одягу, будівництві споруд, в книгодрукуванні – монастирські господарства і самі винаходили, і активно вбирали винайдене в світі. Ринкова система також використовувалася монастирями – надлишки виробництва продавалися. Комп'ютери, інтернет, автомобілі, мобільний зв'язок стали в наш час невід'ємною частиною переважної більшості релігійних господарств.

2) Різноманітна, всебічна і часто масштабна благодійність – основна соціальна функція (табл. 1).

Таблиця 1 - Види благодійної діяльності господарств конфесійних організацій в рамках світової та національної економіки, до 2017 р.

Типосоціальних програм конфесійних організацій	Види соціальних програм
Соціальна реабілітація	наркотикозалежних; осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі; біженців; осіб без певного місця проживання; осіб, постраждалих від расової, національної, статевої або вікової дискримінації
Фінансова і матеріальна допомога	притулки; грошові, матеріальні пожертви
Медицина і допомога	безкоштовні лікарні, аптеки, консультації лікарів
Консультативна підтримка	безкоштовні консультації юриста, економіста, психолога, працівника церкви
Економічна допомога	пошук роботи, працевлаштування, безкоштовне навчання, перекваліфікація

Джерело: складено автором.

3) Виробнича – створення нових виробів і надання послуг – частка в загальному ВВП незначна, коливається по країнах 1-10%, але специфічні товари, що виробляються здебільшого виключно в конфесійних господарствах, і мають значний, стабільний і постійно зростаючий попит (сучасні монастирські господарства України та інших країн освоїли практично весь асортимент харчової та легкої промисловості: хлібобулочні вироби за старовинними рецептами, кисломолочну продукцію з незбираного молока, подарункові кондитерські, косметичні, чайні та дитячі набори, лляні сорочки, косоворотки і сукні).

У цій функції можна виділити ще ряд підфункцій:

а) традиційну – збереження та відродження традиційних ремесел, ручної високоякісної диференційованої праці;

б) аграрну - збереження та відродження сільського господарства. І тут частка в загальнонаціональному виробництві може бути значною: так, кібуци Ізраїлю виробляли до 40 % всієї сільськогосподарської продукції, а в Російській імперії 1/3 всіх земель належала і використовувалася церквою – для сучасної України розвиток цієї підфункції господарств конфесійних організацій, -

враховуючи до 60 % виведених з обороту в результаті вивітрювання і заболочення чорноземів України - був би дуже актуальним;

в) екологічну – збереження екологічної чистоти сільських і навіть міських територій, освоєних релігійними господарствами.

Один з найбільш розвинених монастирів – Мінський Свято-Єлизаветинській жіночий монастир. Це новий монастир, існує вже 20 років, він виріс з православного сестринства при психіатричній лікарні. В якості зразка для організації мінський монастир взяв Марфо-Маріїнську обитель, засновану Вел. Кн. Єлисаветою.

В організації общини велику участь взяли особи, які виписалися з лікарні, особливо люди, що страждали від алкогольної і наркотичної залежності. Парафіяни працювали як на будівництві, так і при створенні майстерень. Кожен, хто приходить в общину, вибирає собі заняття по своїй природі, допомогу в розподілі праці може надати духівник обители. У монастирі трудиться 80 сестер. Площа монастирських угідь – 150 га. Монастирське стадо досить велике – 100 корів, кількість майстерень досягла 22. Монастир побудував вже 5 храмів, причому 3 з них – в самій обители, 1 – на території лікарні, і 1 – у в'язниці; є готель для прочан. На головні свята кількість людей, що причащаються в монастирі, досягає 1000 чол.

Треба відзначити, що економічне життя общини настільки розрослося, що в даний час сестри зазвичай тільки очолюють кожну з майстерень, стежачи за дотриманням монастирського статуту, безпосередньо ж працюють у майстернях паломники і колишні хворі та особи, які звільнилися з місць ув'язнення. З цим пов'язана і плінність кадрів, і часом порушення і монастирських і церковних правил.

Зарплата монастирського майстра досить висока і головне стабільна – 500 тис. білоруських рублів, або близько 300 дол. – що дорівнює середній зарплаті в Білорусії.

Сестри відвозять свої твори в Україну, в Східну та Західну Європу.

Уряд Білорусії допомагає монастирям більше морально – всі 40 сучасних монастирів були побудовані в основному за зароблені власною працею гроші.

Кожна з 22 майстерень Єлизаветинського монастиря за якісь 10 років досягла такого рівня розвитку, що не тільки повністю забезпечує потреби монастиря у відповідному виді діяльності, але й готова і робить вироби на ринок та навіть по індивідуальним замовленням.

Один з найважливіших для монастиря видів діяльності – стінописна майстерня. Стінописці освоїли як розпис силікатними фарбами «по-сухому», так і найбільш складний спосіб виробництва – розпис по сирому левкасу. Якість роботи забезпечується як ретельною підготовкою левкасу, так і дотриманням канонів стародавніх майстрів Візантії.

Швейна майстерня була створена ще на території лікарні в грудні 1998р. Спочатку працюючих в майстерні було всього четверо, зараз працюють 22 сестри. Асортимент швейної продукції дуже різноманітний: облачення грецького та давньоруського зразка для духовних осіб, чернечі ризи, вироби для оздоблення храму. Слід зазначити, що на основі канону церковного шиття розробляються нові технології пошиття, існує також напрямок індивідуальної роботи з замовником, всі вироби виконуються сестрами тільки високої якості.

Столярна майстерня виготовляє як вироби для церкви: престоли, жертovníки, меблі для вівтаря (пономарські різнічні шафи, крісла для священників, крісло для єпископа), іконостаси, - так і вироби для побуту: лави, стільці, столи, вікна і двері. Для домашніх іконостасів робляться також рамки і кіюти.

Зі столярної майстерні тісно пов'язана майстерня різьблення по дереву, яка продовжує давню економічну традицію людства. Різьбярі використовують різні техніки, вони можуть виконати ручне різьблення будь-якої складності та стилю з різних порід деревини, різьблений виріб може бути навіть позолоченим.

Оскільки вигляд Свято-Єлизаветинського монастиря склався на основі пам'яток архітектури ще 16 століття, насиченого декоративними елементами, з'явилася потреба в художньому куванні. Кузня, як і в інших сучасних монастирях, виготовляє світильники, сходові огороження, ворота, огорожі, декоративні накладки, завіси, засуви.

У керамічній майстерні сестри виготовляють як свічники, лампади, кадила, просфорниці, гасителі свічок, посудини для святої води та оливи, - так і чайники, чаші, чайні сервізи та сувеніри – все це із глини, фарфору, фаянсу, прикрашені ручним розписом. Майстерня може виконати будь-який керамічний виріб за індивідуальним замовленням, наприклад, кухоль із зображенням храму замовника.

4) Стратегічна – формулювання і реалізація на практиці суспільного ідеалу. Функція, що має вирішальне значення для розвитку економіки, і в умовах, коли більшість держав світу відмовилися від виконання цієї функції, а громадські організації не змогли її до цього часу чітко сформулювати, господарства конфесійних громад майже виключно зараз виступають в ролі господарств, що показують національній і світовій економіці чіткі стратегічні цілі колективної користі і справедливого розподілу благ.

Крім економічних, можна виділити і ряд інших суспільних функцій, які виконують релігійні господарства:

5) Культурна функція – збереження кращих традицій слов'янської культури, спочатку сформованої на основі православних господарств церков і монастирів, збереження всіх народних культур, відродження яких, що видно на прикладі Китаю, починалося з відновлення традиційних для цього народу релігійних господарств (монастирських громад, храмових комплексів).

6) Політична функція – слід враховувати, що традиційні господарства конфесійних громад, які розвиваються і мирно співіснують, завжди є основним оплотом стабільності будь-якого суспільства.

Висновки. В цілому, враховуючи всі позитивні риси ведення господарства в умовах конфесійної економіки, поза сумнівом, такий спосіб господарювання є зразковим для національної та світової економіки.

Найбільшим досягненням конфесійних господарств є їх соціальна та виробнича функції – здатність підтримувати широкі прошарки населення в їх різноманітних проблемах, і при цьому вести ефективне господарство незважаючи на зовнішні кризові явища.

Майбутні дослідження будуть спрямовані на більш конкретний аналіз стратегічної та екологічної функції конфесійних господарств.

Список літератури

1. Булгаков С.Н. Об экономическом идеале. Труды по социологии и теологии / С.Н. Булгаков. - М.: Наука. - 1999. - Т. 1. - С. 231-250.
2. Капинос Р.В. Будуще економіки / Р.В. Капинос. - Харьков: ХНПУ имени Г. С. Сковороды. - 2013. - 225 с.
3. Капинос Р.В. Христианская экономика / Р.В. Капинос // Приход. Православный экономический вестник. - 2008. - февраль. - С. 17-20.
4. Капинос Р.В. Общественное хозяйство в рыночном мире / Р.В. Капинос // Мировая экономика и международные отношения. - 2003. - № 5. - С. 112-114.
5. Мельников П. И. Полн. собр. соч. / П. И. Мельников. - СПб. - 1909. - Т. 6. - С. 251 - 299, С. 300 - 422.
6. Редькина О. Ю. Сельскохозяйственные религиозные трудовые коллективы в 1917-1930-е гг.: на материалах европейской части РСФСР: Дис. ... д-ра ист. наук: 07.00.02. - Волгоград. - 2004. - 509 с.
7. Реутский Н. В. Люди Божьи и скопцы. Историческое исследование (из достоверных источников и подлинных бумаг) / Н. В. Реутский. - М., 1872. - 200 с.
8. Религиозно-информационная служба Украины [Электронный ресурс] - Режим доступа: <http://risu.org.ua/ua/index/resources/statistics/ukr-reg2004>
9. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. - М.: Эксмо. - 2007. - 957 с.
10. Свенцицкая И.С. От общины к церкви / И.С. Свенцицкая. - М.: Политиздат. - 1985. - 244 с.
11. Чайнов А. В. Не публиковавшиеся и малоизвестные работы / А.В. Чайнов. - М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К0». - 2003. - 328 с.

References (transliterated)

1. Bulgakov S. N. Ob ekonomicheskome ideale. Trudyiposotsiologiiiteologi[The economic ideal.Works on sociology and theology].Moscow. 1999. Vol. 1. pp. 231-250.
2. Kapinos R. V. Buduscheekonomiki[Future of the economy]. Kharkov: KNU named after G. S. Skovoroda, 2013. 225 p.
3. Kapinos R. V. Hristianskayaekonomika[Christian economy]. Parish.Orthodox economic Bulletin. 2008. Feb. pp. 17-20.
4. Kapinos R. V. Obschinnoehozyaystvo v ryinochnom mire [Community agriculture in the world market]World economy and international relations. 2003. No. 5. pp. 112-114.
5. Melnikov P. I. Full. coll. cit. Sankt Peterburg. 1909. t. 6. - pp. 251 - 299, pp. 300 - 422.
6. Redkina O. Selskohozyaystvennyiereligioznyetrudovyiekollektivyi v 1917-1930-e gg.:namaterialahevropeskoychasti RSFSR [Yu Agricultural religious labor groups in 1917-1930-ies: based on the materials of European part of Russia]: Dissertation for the academic title of doctor of historical Sciences: 07.00.02. Volgograd. 2004. 509 p.
7. Reutsky N. V.LyudiBozh'iiscopcy. Istoricheskoeissledovanie (izdostovernykhistoricheskikhvypuskov)[God's People and eunuchs.Historical research (from authentic sources and original papers)].Moscow, 1872.200 p.
8. Religious information service of Ukraine [Electronic resource] - Mode of access: <http://risu.org.ua/ua/index/resources/statistics/ukr-reg2004>
9. Smith A. Issledovanie o prirodeiprichinahbogatstvnanarodov[Research about the nature and causes of the wealth of Nations]Moscow: Eksmo, 2007. 957 p.
10. Sventitskaya I. S. Obovshchinyi k tserkvi[From the community to the Church / I. S. Sventitskaya]. Moscow: Politizdat. 1985.244 p.
11. Chayanov, A. V. Ne publikovavshiesyaimaloizvestnyieraboty[Unpublished and little known work of A. V. Chayanov]. Moscow: Publishing and trading Corporation "Dashkov and K0". 2003. 328 p.

Надійшло (received) 07.04.2017

Бібліографічні описи / Библиографические описания / Bibliographic descriptions

Інноваційна та інші функції конфесійної економіки/ Р. В. Капинос // Вісник Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут” (економічні науки). – Х.: НТУ „ХПІ”. - 2017. - № 24(1246).- С. 95-98 . Бібліогр. 11 назв. – ISSN 2519-4461.

Инновационная и иные функции конфессиональной экономики / Р. В. Капинос // Вестник Национального технического университета “Харьковский политехнический институт” (экономические науки). – Х.: НТУ „ХПІ”. - 2017. - № 24(1246).- С. 95-98 . Библиогр.: 11 названий. – ISSN 2519-4461.

Innovative and other functions confessional economy/ R. V. Kapinos // Bulletin of National technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" (economic Sciences). – Kharkiv.: NTU "KhPI". - 2017. - № 24(1246).- P. 95-98 . Bibliogr.: 11 names. – ISSN 2519-4461.

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Капинос Роман Валерійович – кандидат економічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та фінансів; тел.: (057) 711-19-10; orcid.org/0000-0002-3460-6719, e-mail: roman_kapinos@ukr.net

Капинос Роман Валерьевич – кандидат экономических наук, доцент, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт», доцент кафедры менеджмента внешнеэкономической деятельности и финансов; тел.: (057) 711 19 10; orcid.org/0000-0002-3460-6719, e-mail: roman_kapinos@ukr.net

Kapinos Roman Valerievich – Candidate of Economic Sciences (Ph. D.), Docent, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Associate Professor at the Department of international management and Finance; tel: (057) 7111910; orcid.org/0000-0002-3460-6719, e-mail: roman_kapinos@ukr.net